

рисним інструментом для майбутніх психологів у досягненні успіху в своїй професійній діяльності.

Висновок. Отже, стресостійкість є важливим фактором у навчанні та професійній самоактуалізації майбутніх психологів. Розвиток цієї якості може позитивно впливати на їх професійну діяльність та досягнення цілей у майбутньому. Відтак, рекомендується дослідження дієвості програм розвитку стресостійкості та їх впровадження в освітній процес для майбутніх психологів.

Зважаючи на те, що психологічний фактор має великий вплив на успішність у навчанні та професійній діяльності, розвиток стресостійкості може стати визначальним чинником для досягнення успіху у майбутній кар'єрі психолога. Стресові ситуації можуть виникати в будь-якій професійній діяльності, тому важливо, щоб майбутні фахівці з психології були готові до таких ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурбан Н., Гузенко І. Особливості стресостійкості й адаптивних здібностей до стресу майбутніх військовослужбовців. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2019. № 1. С. 105-116.
2. Когут О. О. Структурний аналіз психологічних складових стресостійкості патрульних поліцейських. Правовий часопис Донбасу. 2019. № 2. С. 158–164.
3. Корольчук В. М. Психологічні детермінанти стійкості особистості до дії стресогенних факторів. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2013. Вип. 14(1). С. 152-161.
4. Лозгачева О. В. Формування стресостійкості на етапі професіоналізації : На прикладі юридичного Вузу : дисертація... кандидата психологічних наук : 19.00.03. Київ, 2004. 222 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Черняк І. В.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
iricrpk2002@gmail.com*

У дошкільному віці закладається фундамент для формування життєздатної гармонійної особистості, виховання у дитини почуття власної гідності, поваги до себе, віри у власні сили. Це час найактивнішого становлення, формування та розвитку особистості, коли стрімкий психічний розвиток може супроводжуватися тривожністю чи тривогою.

Проте інколи страх і тривога є перепорою на цьому шляху. Тривожність у дітей дошкільного віку – досить розповсюджена та типова проблема нашого сьогодення. За останні десятиріччя зацікавленість тривожністю посилилась у зв'язку з різними змінами у житті суспільства, які продовжують невизначеність і непередбачуваність майбутнього. Особливістю проблеми тривожності є те, що окрім погіршення якості життєдіяльності дитини дошкільного віку, формуються ще і вторинні симптоми, які важко піддаються корекції чи лікуванню – заїкання, порушення сну, нервовий тік, енурез та інші. Ще однією ознакою тривожності є те, що її важко розпізнати чи виявити, бо окрім випадків із явно вираженими проявами тривожності є діти із складними невротичними комплексами, високою тривожністю, яка не проявляється у поведінці дошкільника. Такі діти є слухняними, послушними, безпроблемними для вихователів та батьків і проблема тривожності набуває хронічного характеру.

Теоретичні аспекти особистісної тривожності розглядаються в психологічній літературі, перш за все, з точки зору представлення її як переживання певної емоційної модальності, пов'язаного з мотивами поведінки і діяльності. У витоків аналізу цього явища стоять такі дослідники, як Дж.Браун, А.Валлон, П.Жане, У.Кеннон, К.Левін, Х.Ліделла, В.М.Мясищев, Н.Міллер, Ж.Піаже, І.П.Павлов, Г.Сельє, Д.Хебб, П.Фресс, Р.Шульц, П.Янг, П.М.Якобсон. Психоаналітики розглядають тривожність як явище, що виникає вже в ході самого процесу народження і отримує подальший розвиток під впливом зовнішніх факторів (Ф.Грінейкр, М.Клейн, К.Майер, О.Ранк, Г.Салліван, К.Хорні, А.Фрейд, З.Фрейд, О.Феніхель, Н.Фоудор, Е.Фромм, К.Юнг). Близькі погляди на місце тривожності в розвитку особистості (як відсутності соціальних навичок) висловлюють біхевіористи та представники теорії соціального научіння (І.Блумер, Е.Дюркгейм, П.Жане, М.Кун, Дж.Мід, Б.Скіннер, Е.Толмен).

У рамках екзистенціального підходу тривожність розглядається як особиста беззахисність, загроза власному існуванню, яка залежить від визнання особистості іншими людьми, від оцінних ставлень до неї (А.Камю, Дж.Сартр, М.Хайдеггер, К.Ясперс). Представники гештальтпсихології тлумачать тривожність, як утруднення дихання під час заблокованого збудження при емоційних реакціях на фрустраційну ситуацію, як незавершеність гештальту (Е.Гуссерль, К.Левін, Ф.Перлз). Проблема тривожності дістала свій розвиток у роботах, пов'язаних з вивченням індивідуальних особливостей людини, типу її темпераменту (Г.Айзенк, Р.Кеттелл, В. Мерлін, І. Павлов, Ч. Спілбергер); з соціальними причинами її виникнення (Л. Божович, С. Васьківська, І. Дубровіна, В. Кисловська, Б. Кочубей, О. Новікова, К. Шафранська); з вивченням проблеми адаптації та дезадаптації дитини (Ю. Александровський, Г. Бурменська, В. Гарбузов, І. Дубровіна, О. Захаров, В. Каган, Р. Овчарова, К. Сантросян, А. Співаківська, А. Тутундісян). У ряді робіт розкривають-

ся особливості тривожності у школярів різних вікових груп (Г. Абрамова, Г. Аракелов, І. Дубровіна, Н. Лисенко, А. Matherus, Р. Овчарова, Н. Пасинкова, А. Прихожан, Є. Рогов, F. Tallis, Є. Шотт).

Проблема дитячої тривожності на сьогодні широко представлена в психолого-педагогічних дослідженнях. Її загальнотеоретичний аспект розкрито у роботах таких відомих учених, як Ч. Спілбергер, З. Фрейд, К. Хорні. Шкільна тривожність стала об'єктом уваги таких сучасних зарубіжних та вітчизняних дослідників, як Ю. Бабаян, О. Брель, А. Захаров, А. Мікляєва, А. Прихожан, А. Разумова, С. Храбра.

Вивченню проблеми тривожності присвячена низка досліджень та наукових праць (В. Астапов, А. Захаров, В. Кисловська, А. Прихожан, К. Хорні). Виникнення стану тривожності у процесі адаптації особистості до умов соціального середовища висвітлюють Ф. Горбов, А. Лескова, Н. Пасинкова. Г. Габуреєва значну увагу приділяє профілактиці виникнення тривожності, корекції та способам зняття напруги, що при цьому виникає. Особливості розвитку тривожності дошкільників у системі дитячо-батьківських взаємин досліджують О. Козлюк, Н. Руденко. Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі розкривають А. Пасічніченко, С. Томчук і М. Томчук. Розповсюдження феномена тривожності серед дітей, її негативна роль у розвитку є темою численних досліджень психологів, педагогів, лікарів. Зокрема, розглядалися факти прояву дитячої тривожності як вродженої психодинамічної характеристики (О. Захаров, Н. Левітов та ін.) і як умови та результату соціалізації (А. Прихожан, К. Хорні, Ю. Ханін і ін.). Доведено зв'язок рівня інтелекту та переживання страхів (І. Рантбург, П. Поппер). Виявлено статеві та вікові відмінності у проявах тривожності (В. Кочубей, Е. Новікова). Проаналізовано зв'язок тривожності з мотивацією учіння (А. Дусавицький та ін.), соціометричним статусом (В. Кисловська, Е. Панасюк та ін.), успішністю у навчанні (А. Дусавицький, В. Дружинін, Г. Моніна).

Вивчення тривожності в дітей є однією з провідних проблем у галузі психології тривожності. Зазвичай, явище тривожності розглядається науковцями у межах певного вікового відрізка. Однак досліджень, в яких висвітлюється тривожність дитини дошкільного віку, є не так багато. Потребує вивчення і конкретизації проблема чинників виникнення тривожності у дошкільників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пасічніченко А.В. Особливості тривожності дітей дошкільного віку. Вісник Харківського національного університету. Серія «Психологія», 2017. №1009. С. 93-95.
2. Ревть А., Карпенко О. Особливості тривожності дітей дошкільного віку: теоретичні аспекти. Людинознавчі студії. Серія : Педагогіка. 2022. 14(46), с. 36–41.